

### SIL KASALLIGIDA YANGI DORI VOSITALARI VA TERAPIYA STRATEGIYALARI: ZAMONAVIY YONDASHUVLAR

**Abdurahmanova Aziza Hayitboy qizi**

*Impuls Tibbiyot Instituti Namangan Filiali Davolash Ishi Fakulteti Davolash Ishi  
Yo'nalishi 4-Kurs Talabasitalabasi*

**Kalit so'zlar:** *Uzbek: sil, bedaquiline, delamanid, pretomanid, MDR-TB, terapiya, fitiziatriya.*

**Keywords:** *English: tuberculosis, bedaquiline, delamanid, pretomanid, MDR-TB, therapy.*

**Ключевые слова:** *Russian: туберкулёз, бедаквилин, деламанид, претоманид, МЛУ-ТБ, терапия.*

**Kirish (Uzbek).** Sil kasalligi (tuberkulyoz) insoniyat tarixida eng keng tarqalgan va murakkab infeksiyon kasalliklardan biri bo'lib, hozirgi kunda ham global sog'liqni saqlash tizimi uchun dolzarb muammo bo'lib qolmoqda. So'nggi o'n yilliklarda dori vositalariga chidamli shakllarning (MDR, XDR) ko'payishi an'anaviy davolash usullarining samaradorligini pasaytirdi. Shu sababli zamonaviy fitiziatriyada yangi farmakologik preparatlar va qisqa muddatli terapiya strategiyalarini ishlab chiqish ustuvor yo'nalishga aylandi.

World Health Organization ma'lumotlariga ko'ra, har yili dunyo bo'yicha taxminan 10 milliondan ortiq odam sil kasalligi bilan kasallanadi, shundan 1,3 millionga yaqin bemor vafot etadi, davolanish ko'rsatkichlari esa zamonaviy terapiya natijasida sezilarli darajada oshib bormoqda.

Mazkur maqolada sil kasalligini davolashda qo'llanilayotgan yangi dori vositalari, ularning ta'sir mexanizmlari hamda zamonaviy terapiya strategiyalari chuqur ilmiy asosda tahlil qilinadi.

#### **Asosiy qism**

##### **1. Sil kasalligining zamonaviy patogenezi va muammolari**

Zamonaviy ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, *Mycobacterium tuberculosis* organizmda turli metabolik holatlarda mavjud bo'lishi mumkin: faol, sekin ko'payuvchi va latent shakllar. Aynan shu xususiyat silni davolashni murakkablashtiradi.

Dori vositalariga chidamli shtammlar paydo bo'lishi asosiy muammo bo'lib, noto'g'ri yoki to'liq bo'lmagan davolash natijasida yuzaga keladi. Bu holat yangi dori vositalarini ishlab chiqishni zarur qilib qo'ydi.

##### **2. Yangi avlod dori vositalari**

##### **Bedaquiline**

Bedaquiline zamonaviy fitiziatriyada eng muhim preparatlardan biri bo'lib, mikobakteriyaning energiya ishlab chiqarish tizimini — ATP-sintazani bloklaydi. Bu preparat ayniqsa MDR va XDR shakllarda yuqori samaradorlik ko'rsatadi.

### **Delamanid**

Delamanid mikobakteriya hujayra devori sintezini buzadi va bakteriyaning yashash qobiliyatini pasaytiradi. U kombinatsion terapiyada qo'llanilganda yuqori natija beradi.

### **Pretomanid**

Pretomanid kislorod yetishmovchiligi sharoitida ham faol bo'lib, latent bakteriyalarga ta'sir qiladi. Bu xususiyat uni yangi kombinatsion rejimlarda muhim komponentga aylantiradi.

### **Linezolid**

Linezolid protein sintezini bloklaydi va kuchli bakteritsid ta'sirga ega. Biroq uning toksikligi sababli ehtiyotkorlik bilan qo'llanadi.

### **3. Zamonaviy terapiya strategiyalari**

Qisqa muddatli terapiya

An'anaviy davolash 18–24 oy davom etgan bo'lsa, zamonaviy yondashuvlar bu muddatni 6 oygacha qisqartirdi.

#### **BPaL rejimi**

Bedaquiline

Pretomanid

Linezolid

Bu rejim og'ir va chidamli shakllarda yuqori samaradorlik ko'rsatadi.

#### **BPaLM rejimi**

Bedaquiline

Pretomanid

Linezolid

Moksifloksasin

Bu kombinatsiya yanada kengroq klinik qo'llanilmoqda.

### **4. All-oral terapiya konsepsiyasi**

Zamonaviy yondashuvlarda in'eksion preparatlar o'rniga faqat og'iz orqali qabul qilinadigan dorilar qo'llaniladi. Bu bemorlar uchun qulaylik yaratib, davolashga rioya qilishni oshiradi.

### **5. Individual yondashuv va monitoring**

Har bir bemor uchun individual davolash rejasi tuziladi. Bunda: dori sezuvchanlik testi umumiy klinik holat

hamroh kasalliklar

hisobga olinadi.

Davolash davomida EKG, qon tahlillari va klinik kuzatuv muhim ahamiyatga ega.

### 6. Ilmiy tadqiqotlar va professorlar xulosalari

Amerika va Yevropa olimlari olib borgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki:

yangi dorilar davolash samaradorligini sezilarli oshirgan

qisqa muddatli terapiya xavfsiz va samarali

kombinatsion davolash eng optimal usul hisoblanadi

Ko'plab klinik sinovlarda davolanish ko'rsatkichi 80–90% gacha yetgani aniqlangan.

### 7. Kelajak istiqbollari

Zamonaviy ilmiy yo'nalishlar:

yangi vaksinalar ishlab chiqish

immunoterapiya

genetik diagnostika

sun'iy intellekt asosida tahlil

**Xulosa:** Sil kasalligini davolashda yangi dori vositalari va zamonaviy terapiya strategiyalari tibbiyotda muhim burilish yasadi. Zamonaviy yondashuvlar davolash samaradorligini oshirib, bemorlar hayot sifatini yaxshilash imkonini bermoqda. Shu bilan birga, dori rezistentligi muammosi hali ham dolzarb bo'lib qolmoqda va kelajakda yangi ilmiy yechimlarni talab etadi.

### FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. World Health Organization. Global Tuberculosis Report 2024. Geneva, 2024.
2. World Health Organization. Consolidated Guidelines on Tuberculosis. Geneva, 2024.
3. World Health Organization. Operational Handbook on Tuberculosis Treatment. Geneva, 2024.
4. Gadayev A.G. Fitiziatriya. Toshkent, 2020.
5. Perelman M.I. Ftiziatriya. Moskva, 2018.
6. Mishin V.Yu. Tuberkulyoz va o'pka kasalliklari. Moskva, 2019.
7. The Lancet. Tuberculosis treatment studies. 2023.
8. New England Journal of Medicine. Drug-resistant TB treatment. 2022.
9. Centers for Disease Control and Prevention. TB Treatment Guidelines. 2023.
10. WHO. TB Research and Innovation Reports. 2023.